

वन महोत्सव २०२४-२५

वन महोत्सव कालावधीत
“अमृतवृक्ष आपल्या दारी” ही
योजना राबविण्याबाबत

महाराष्ट्र शासन

महसूल व वन विभाग

शासन निर्णय क्र. साववि- २०२४/ प्र.क्र. २९/ फ-११,

मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२

दिनांक:- १८ जून, २०२४

वाचा:-

- १) शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग क्र. वनम २०१६/प्र.क्र.७१/फ-११ दि. ४.६.२०१६.
- २) शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग क्र. साववि २०२१/प्र.क्र.२०/फ-११ दि. ४.०६.२०२१.
- ३) शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग क्र. साववि २०२२/प्र.क्र.३४/फ-११ दि. २०.०६.२०२२.
- ४) शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग क्र. साववि २०२३/प्र.क्र.४४/फ-११ दि. २८.०६.२०२३.
- ५) प्रधान मुख्य वनसंरक्षक, (वनबल प्रमुख), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर यांचे पत्र जा.क्र.
कक्ष १/पी/यो/नबाप्र/प्र.क्र.१५/१८९/२०२४-२५ दि. ११.०६.२०२३.

प्रस्तावना :-

राष्ट्रीय वननीती १९८८ नुसार पर्यावरण समतोल राखण्यासाठी एकूण भौगोलिक क्षेत्राच्या ३३ टक्के भूभाग वनाच्छादित असणे आवश्यक आहे. तथापि महाराष्ट्र राज्यामध्ये तुलनात्मकदृष्ट्या हे प्रमाण कमी आहे. मोळ्या प्रमाणात शहरीकरण व औद्योगिकरणामुळे वातावरण बदल होऊन जागतिक तापमान वाढ होत आहे. या समस्यांवर मात करण्यासाठी आणि प्रदेशाचे नैसर्गिक सौंदर्य टिकवण्यासाठी वृक्षारोपण मोहिमेला अत्यंत महत्त्व आहे. महाराष्ट्र राज्य हरितीकरणाच्या विविध योजना राबवून राज्याचे हरित आच्छादन वाढविण्यामध्ये आणि देशाच्या वन धोरणाच्या उद्दिष्टांची पूर्तता करण्याच्या प्रयत्नांमध्ये अग्रेसर आहे. राज्याने यापूर्वी ५० कोटी वृक्ष लागवड, बेल वन, अमृत वन, पंचायतन वन अशा योजनांच्या माध्यमातून वनीकरणासोबतच लोकसहभाग वाढविण्याचा आणि जनपरंपरांचा आधार घेऊन वन आणि वृक्ष संवर्धनाचा प्रयत्न केला आहे. दिनांक १५ जून ते ३० सप्टेंबर हा काळ वन महोत्सवाचा काळ म्हणून दरवर्षी साजरा करण्यात येतो. या कालावधीत वृक्ष लागवडीसाठी लोकांना उद्युक्त करण्याच्या दृष्टीने शासनामार्फत सवलतीच्या दराने रोपांचा पुरवठा करण्यात येत असतो. याव्यतिरिक्त केंद्र शासनाकडून अलिकडेच “एक पेड माँ के नाम - Plant4Mother” ही संकल्पना राबविणेबाबत सुचना प्राप्त झालेल्या आहेत.

१५ ऑगस्ट २०२२ मध्ये आपल्या स्वातंत्र्याची ७५ वर्षे पूर्ण झाली असून अमृतकाळ सुरु झालेला आहे. महाराष्ट्र राज्याने सुरु केलेली हरित चळवळ अधिक लोकाभिमुख व्हावी, आणि प्रत्येकाचा यात सहभाग मिळावा तसेच येणाऱ्या काळात पर्यावरणाचे संवर्धन व्हावे या हेतूने वर्ष २०२४ मध्ये महाराष्ट्र वनविभागामार्फत वनमहोत्सव काळात “अमृतवृक्ष आपल्या दारी” योजना संपूर्ण राज्यात राबविण्यात येत आहे. सदर योजनेद्वारे प्रत्येक नागरिकास अमृत वृक्ष लागवडीच्या चळवळीमध्ये सहभाग घेता येऊ शकेल व पर्यावरण संवर्धनामध्ये सहभागी होता येईल.

शासन निर्णय:-

केंद्र शासनाच्या “एक पेड माँ के नाम - Plant4Mother” योजनेची देखील पूर्तता व्हावी तसेच राज्याने यापूर्वी अवलंबिलेले वृक्ष लागवडीचे धोरण अखंडपणे पुढेही चालू राहावे आणि या कार्यक्रमांतर्गत शासकीय तसेच खाजगी मालकीचे पडीक क्षेत्र आणि शेत बांधावर, रेल्वे दुतर्फा, कालवा दुतर्फा तसेच रस्ता दुतर्फा क्षेत्रात, सामुहिक पडीक क्षेत्र व गायरान क्षेत्रावर मोळ्या प्रमाणात वृक्ष लागवडीचा कार्यक्रम घेता यावा तसेच सर्वसामान्य शेतकरी व वृक्षप्रेमी यांना माफक दरात रोपे उपलब्ध व्हावीत यासाठी सन २०२४-२५ या आर्थिक वर्षात वन महोत्सवाच्या कालावधीत “अमृतवृक्ष आपल्या दारी” योजना राबविण्याच्या उद्देशाने तसेच त्यानंतरच्या सर्वसाधारण कालावधीत खाली नमूद केलेल्या सवलतीच्या दराप्रमाणे रोपांचा पुरवठा करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

अ. क्र.	रोपांचे वर्गीकरण	रोपांची प्रतवारी	वन महोत्सव कालावधीतील रोप विक्रीचे दर प्रति रोप (रुपये)	सर्वसाधारण कालावधीत प्रति रोपाचा दर (रुपये)
१	९ महिन्यांचे सर्वसाधारण प्रजातीचे रोप	A	२१	३३
		B	१३	२६
		C	११	२४
२	१८ महिन्यांचे व त्यावरील सर्वसाधारण प्रजातीचे रोप	A	५३	८३
		B	३२	६७
		C	२६	६०
३	बांबू कंद	A	८	१७
		B	६	१२
४	१५ महिन्यांचे पिशवीतील बांबू रोप	A	१३	२५
		B	९	१८

२. ज्या शासकीय यंत्रणांना/स्थानिक स्वराज्य संस्थांना वृक्ष लागवड करावयाची आहे व त्याच्याकडे जागा उपलब्ध आहे मात्र त्याच्याकडे रोप निर्मितीसाठी कोणत्याही प्रकारची आर्थिक तरतूद उपलब्ध नाही, अशा यंत्रणांना या वन महोत्सव कालावधीत उपलब्ध जागेच्या प्रमाणात वृक्षलागवड करणेसाठी आवश्यक रोपांचा मोफत पुरवठा नजिकच्या रोपवाटिकेतून रोपांच्या उपलब्धतेनुसार केला जाईल. याव्यतिरिक्त वनीकरणाच्या क्षेत्रात कार्य करणाऱ्या अनुभवी अशासकीय संस्थांना शासकीय जमिनीवर (वनेत्तर) वृक्षलागवड करावयाची असल्यास त्यांनी आवश्यक असलेल्या रोपांची मागणी संबंधीत स्थानिक स्वराज्य संस्था यांच्या मार्फत केल्यास त्यांना देखील रोपांचा मोफत पुरवठा उपलब्धतेनुसार करण्यात येईल.

३. वृक्षारोपण व पर्यावरण संवर्धनाचे संस्कार विद्यार्थ्यांवर होणेकरिता व या कार्यात त्यांचा अधिकाअधिक सहभाग मिळवण्याकरिता आणि अशा शाळा व महाविद्यालयांच्या परिसरांभोवती संरक्षक भिंती असल्याने रोपांचे संरक्षण व संवर्धन होणे सोयीचे असल्याने वृक्ष लागवड करू इच्छिणारी शाळा/ विद्यालय/ महाविद्यालय यांनी रोपांची मागणी केल्यास त्यांना वन महोत्सव कालावधीत मागणीनुसार मोफत रोपांचा पुरवठा उपलब्धतेनुसार करण्यात येईल.

४. पोलिस, संरक्षण बल यांच्याकडे मोठ्या प्रमाणात क्षेत्र व मनुष्यबळ उपलब्ध असते. संरक्षण बलाकडील क्षेत्र हे संरक्षित असल्यामुळे तिथे लावलेल्या रोपांच्या संवर्धनाची हमी असते. तथापि, त्यांच्याकडे वनीकरणासाठी सामान्यतः आर्थिक तरतूद नसते. त्यामुळे केंद्र व राज्य शासनाच्या संरक्षण बलांना वनमहोत्सव कालावधीत उपलब्ध जागेनुसार वृक्षलागवड करणेसाठी रोपांचा मोफत पुरवठा नजिकच्या रोपवाटिकेतून केला जाईल. तसेच संरक्षण बल यांची मागणी असल्यास व शासकीय रोपवाटिकेत रोपे उपलब्ध असल्यास वन महोत्सव कालावधी व्यतिरिक्त सर्वसाधारण कालावधीमध्ये देखील सदरील तरतूद लागू राहील.

५. उपरोक्तप्रमाणे यंत्रणा/संस्था यांना लागणाऱ्या रोपांची आगाऊ मागणी लगतचे उपवनसंरक्षक (प्रादेशिक) किंवा विभागीय वन अधिकारी, (सामाजिक वनीकरण विभाग) यांचेकडे सोबतच्या मागणी पत्राद्वारे करावी. रोपाची उचल करून वाहतूकीसाठी होणारा खर्च संबंधित यंत्रणा/संस्थेने करावा. सदर यंत्रणा/संस्थांनी पुरवठा करण्यात आलेल्या रोपांच्या लागवडीची माहिती संबंधित विभागीय वन अधिकारी, सामाजिक वनीकरण / उप वन संरक्षक, प्रादेशिक यांचेकडे देणे बंधनकारक राहील. लागवड केलेल्या रोपांचे Geo Tagging करून पुढील ३ वर्षांपर्यंत जिवंत रोपांची टक्केवारी (ऑक्टोबर / मे) या कालावधीत घेऊन संबंधीत यंत्रणेने त्याची नोंद त्यांच्याकडील नोंदवहित ठेवावी.

६. वन महोत्सव कालावधीत “अमृतवृक्ष आपल्या दारी” हा कार्यक्रम प्रभावीपणे राबविण्यासाठी व जास्तीत जास्त लोकांना सदर योजनेचा लाभ मिळण्यासाठी शहरी भागात मागणीनुसार वनमहोत्सव केंद्र (कमाल १० पर्यंत) १५ जून, २०२४ ते १५ ऑगस्ट, २०२४ पर्यंत शासकीय कार्यालयाच्या आवारात उघडून त्याद्वारे रोपे पुरवठा करण्यात यावा. यासाठी उपवनसंरक्षक (प्रादेशिक) व विभागीय वन अधिकारी (सामाजिक वनीकरण विभाग) यांनी समन्वय साधून वनमहोत्सव केंद्र उघडण्यासाठी कार्यवाही करावी.

७. वन महोत्सवाच्या कालावधीत (दिनांक १५ जून ते ३० सप्टेंबर) “अमृतवृक्ष आपल्या दारी” योजनेचे व वन महोत्सवाचे प्रयोजन व महत्व याबाबत प्रभावीपणे सर्वदूर पोहोचणाऱ्या माध्यमातून जिल्हा माहिती अधिकारी /विभागाचे Social Media Handles/ विभागाची Website यांचेमार्फत योग्य प्रसिद्धी करण्यात यावी.

८. अमृतवृक्ष योजनेत लागवड केलेल्या रोपांची माहिती शासकीय यंत्रणा/शाळा/महाविद्यालये /नागरिक यांनी वन विभागाच्या विकसित केलेल्या - “अमृतवृक्ष” मोबाईल ॲप / वेब ॲप मध्ये स्वेच्छेने भरण्यास आवाहन करण्यात येत आहे. मोफत पुरवठा केलेल्या रोपांची माहिती संबंधित शासकीय यंत्रणेने सदर ॲपवर भरणे आवश्यक आहे.

९. वनमहोत्सव योजनेतर्गत उपरोक्त नमूद केल्यानुसार दिनांक १५ जून ते ३० सप्टेंबर या वनमहोत्सव कालावधीत मोफत रोपे वाटप, सवलतीच्या दराने वाटप करणे, “अमृत वृक्ष आपल्या दारी” या उपक्रमांतर्गत रोपे वाटप करणे व सदर योजनेच्या प्रसिद्धीकरीता होणारा खर्च मागणी क्रमांक सी-७, मुख्य लेखाशिर्ष-२४०६ वनीकरण व वन्यजीव-१०१-वन संरक्षण व विकास व पुनर्निर्मिती-(११)(३४)(२४०६ ८५५१) (कार्यक्रम) या लेखाशिर्षाखाली सन २०२४-२५ या वर्षात मंजूर करण्यात आलेल्या तरतुदीमधून भागविण्यात यावा.

१०. उपवनसंरक्षक (प्रादेशिक), विभागीय वन अधिकारी, (सामाजिक वनीकरण) यांनी विक्रीतून एकूण जमा झालेला महसूल बाबत चालू आर्थिक वर्षाचा तपशील सोबतच्या विहित नमुन्यात प्रधान मुख्य वनसंरक्षक, (वन बल प्रमुख), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर यांना सादर करावा.

११. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक २०२४०६१८१४५४९६१६१९ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(वि. बा. इंगळे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) प्रधान मुख्य वनसंरक्षक, (वन बल प्रमुख), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
- २) प्रधान मुख्य वनसंरक्षक, सामाजिक वनीकरण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- ३) अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक, (अर्थसंकल्प, नियोजन व विकास), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
- ४) विभागीय आयुक्त सर्व
- ५) मुख्य वनसंरक्षक/ वनसंरक्षक (प्रादेशिक) सर्व
- ६) वनसंरक्षक, सामाजिक वनीकरण वृत्त पुणे / ठाणे / नाशिक / औरंगाबाद / अमरावती / नागपूर
- ७) जिल्हाधिकारी सर्व
- ८) मुख्य कार्यकारी अधिकारी जिल्हा परिषद सर्व
- ९) उपवनसंरक्षक (प्रादेशिक) सर्व
- १०) आयुक्त महानगरपालिका सर्व
- ११) विभागीय वन अधिकारी, सामाजिक वनीकरण विभाग (सर्व)
- १२) विभागीय वन अधिकारी (प्रादेशिक) सर्व
- १३) सहसंचालक (कृषी), सर्व
- १४) जिल्हा अधिकारी, कृषी अधिकारी सर्व
- १५) महालेखापाल (लेखापरीक्षा), महाराष्ट्र राज्य, मुंबई / नागपूर
- १६) महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) मुंबई / नागपूर
- १७) निवासी लेखा अधिकारी, मुंबई.
- १८) अधिदान व लेखाअधिकारी, मुंबई.
- १९) सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी.
- २०) कार्यासन अधिकारी, व्यय- ०६/अर्थ- १७, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई- ३२
- २१) कार्यासन अधिकारी, ब-१ महसूल व वन विभाग, मंत्रालय मुंबई- ३२
- २२) अवर सचिव, फ- २, महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई- ३२
- २३) निवडनस्ती / फ- ११

शासन निर्णय क्र. सावधि-२०२४/ प्र. क्र. २९/ फ-११

शासकीय /निमशासकीय विभाग /स्थानिक स्वराज्य संस्था/ शाळा / विद्यालय / महाविद्यालय /
संरक्षण बल यांचेकरीता रोपे मागणी पत्र / अर्ज

प्रति,

उपवनसंरक्षक (प्रादेशिक)/ विभागीय वन अधिकारी (सामाजिक वनीकरण)
.....जिल्हा

विषय: मोफत रोपांचा पुरवठा होणेबाबत.

महोदय,

मी पदनाम

..... विभाग / शाळा / विद्यालय / महाविद्यालय
..... प्रमाणित करतो की, शासन निर्णयानुसार वृक्ष लागवडीसाठी आमच्या
..... एवढ्या ठिकाणी एवढे खड्हे खोदुन ठेवलेले आहेत. तरी वृक्ष लागवडीसाठी
..... रोपांची गरज आहे.

- १) सदर रोपे शासकीय दरात घेण्याकरिता आमच्या यंत्रणेजवळ रोप लागवडीकरिता अनुदान उपलब्ध नाही.
- २) सदर रोपे खरेदी करिता आम्ही/ इतर स्रोतातून प्रयत्न केला परंतु निधी उपलब्ध झालेला नाही.
- ३) आमच्याकडे कार्यालय खर्च व इतर किरकोळ खर्चाकरिता सुद्धा अनुदान उपलब्ध नाही.

करिता आम्हाला लागणारी..... रोपे मोफत उपलब्ध करून देण्यात यावीत, ही विनंती. सदरची रोपे ही आमच्याकडे उपलब्ध जागेवर लावण्यात येतील. तसेच लागवड केलेल्या रोपांचे Geo Tagging करून पुढील ३ वर्षांपर्यंत जीवंत रोपांची टक्केवारी (Oct/May) घेऊन नोंदवहीमध्ये नोंद घेतली जाईल.

दिनांक

आपला,

स्थान

सही.....

नाव.....

पदनाम.....

जिल्हा.....

शासन निर्णय क्र. साववि-२०२४/ प्र. क्र. २९/ फ-११

महसूल व वन विभाग

क्रमांक:-साववि- २०२४/प्र. क्र.२९ /फ-११, दिनांक १८.०६.२०२४ सोबतचे विवरणपत्र

अ.क्र.	तयार करण्यात आलेल्या एकूण रोपांची संख्या (लाखात)	एकूण विक्री झालेल्या रोपांची संख्या (लाखात)	विक्रीतून वसूल झालेली रक्कम (रुपये हजारात)	शिळ्क राहिलेल्या रोपांची संख्या (लाखात)
१	२	३	४	५

उप वनसंरक्षक (प्रादेशिक) / विभागीय वन अधिकारी,
सामाजिक वनीकरण विभाग,
जिल्हा